

G.T. Coccinula W.G.

c/o Jeunes & Nature
B.P. 91
1300 Wavre

c/o Jeugdbond voor Natuurstudie
en Milieubescherming
Kortrijksepoortstraat 192
9000 Gent

Editeur Responsable/Verantwoordelijke
Uitgever : Pierrette Nyssen

Werkgroep
Groupe de Travail

Coccinula

J&N
**Jeunes &
Nature** asbl

Instituut voor Natuurbehoud
Wetenschappelijke Instelling
van de Vlaamse Gemeenschap
Kliniekstraat 25, 1070 Brussel

Sommaire / Inhoud

- 1° Editoriaal (blz. 3) / Éditorial (pg. 6)
- 2° Waarnemingen van kleurvormen van veelkleurig Aziatisch lieveheersbeestje *Harmonia axyridis* te Zeveneken (blz. 8)
- 3° Verkennende tellingen van de kleurvormen van *Harmonia axyridis* op foto's van Overwinteringsgroepen (blz. 12)
- 4° Lieveheersbeestjes fotograferen (blz. 15)
- 5° Révision des collections de l'Institut des Sciences Naturelles : compte-rendu (pg. 19)
- 6° Verslag van de Dag van het Lieveheersbeestje 6de editie (22 mei 2005) (blz. 21)
Bilan de la 6ième édition de la journée de la coccinelle (22 mai 2005) (pg. 21)
- 7° Beknopt verslag van de Dag van het Lieveheersbeestje te Schorisse (blz. 25)
- 8° Un livre sur les coccinelles en Français ! (pg. 27)

**Hebben bijgedragen tot dit
nummer / Ont participé à la
rédaction de ce numero :**

- * Tim ADRIAENS *
- * Johan BOGAERT *
- * Ronny DE CLERCQ *
- * Kurt JONCKHEERE *
- * Jeroen MENTENS *
- * Pierrette NYSSSEN *
- * Gilles SAN MARTIN *

Dit contactblad wordt uitgegeven
door Jeunes & Nature asbl en de
Jeugdbond voor Natuur en Milieu
vzw. Het wordt gratis opgestuurd
naar alle medewerkers van de
Werkgroep Coccinula, en het is op
aanvraag te verkrijgen bij:

W.G. Coccinula
c/o Jeugdbond voor
Natuur en Milieu vzw
Kortrijksepoortstraat 192
9000 Gent

Cette feuille de contact est
éditée par Jeunes & Nature asbl,
et Jeugdbond voor Natuur en
Milieu vzw.

Elle est distribuée gratuitement à
tous les collaborateurs du Groupe
de Travail Coccinula et peut-être
obtenue par simple demande à
l'adresse suivante :

G.T. Coccinula
c/o Jeunes et Nature asbl
Boîte postale 91
1300 WAVRE
coccinula@
jeunesetnature.be

Imprimé sur papier
recyclé / Gedrukt op
gerecycleerd papier

Coccinula ...

Coccinula is een werkgroep die wordt gedragen door Jeunes & Nature asbl en de Jeugdbond voor Natuur en Milieu vzw (JNM). Ze heeft als belangrijkste doelstelling de studie van de ecologie, de status en de verspreiding van de lieveheersbeestjes in België (Chilocorinae, Coccinellinae & Epilachninae). Om deze doelen te bereiken, organiseert de werkgroep excursies en kampen, en coördineert ze het Lieveheersbeestjesproject, dat betrekking heeft op het volledige Belgische grondgebied.

De in de loop van het project verzamelde informatie wordt opgenomen in de databank van het werkgroep *Coccinula*. Een overzicht van de reeds ingevoerde gegevens is raadpleegbaar op de biodiversiteitssite van de 'Direction Générale des Ressources et de l'environnement de la Région Wallonne' (<http://mrw.wallonie.be/dgrne/sibw>).

Coccinula maakt informatie over biologie van lieveheersbeestjes beschikbaar door de uitgave van een veldbepalingsleutel, ter herkenning van de voornaamste Belgische soorten, door de uitgave van een halfjaarlijks contactblad. Deelname aan activiteiten van de werkgroep is gratis en voor iedereen.

Coccinula est un groupe de travail (G.T.) animé par Jeunes & Nature asbl et le Jeugdbond voor Natuur en Milieu vzw (JNM). L'objet principal de ce groupe est l'étude de l'écologie, du statut et de la répartition des différentes espèces de coccinelles (Chilocorinae, Coccinellinae & Epilachninae) présentes en Belgique. Le G.T. organise des activités de terrain et coordonne une enquête "coccinelles" sur tout le territoire de la Belgique pour atteindre les objectifs précités.

L'information récoltée au cours de l'enquête est utilisée pour compléter la banque de données biologiques du groupe de travail Coccinula. Un aperçu synthétique des données récoltées est disponible sur le serveur biodiversité de la Direction Générale des Ressources et de l'environnement de la Région Wallonne (<http://mrw.wallonie.be/dgrne/sibw>).

Coccinula diffuse de l'information spécialisée ayant trait à la biologie des coccinelles via l'édition d'une clé de terrain pour la reconnaissance des principales coccinelles de Belgique et d'une feuille de contact semestrielle. La participation aux activités organisées par le G.T. est gratuite et ouverte à tous.

Editoriaal

door Tim Adriaens

Beste Ihb-liefhebber,

Het zijn weer drukke tijden aan het front. De Dag van het Lieveheersbeestje (zondag 22 mei) komt er met rasse schreden aan. Deze succesvolle activiteit is ondertussen al aan zijn zesde editie toe! Het programma puilt deze keer letterlijk uit met excursies naar leuke natuurgebieden. Check de aantrekkelijke ploofolder op de website (www.instnat.be, kijk bij 'actueel'), ook in jouw streek gaat ongetwijfeld een excursie door!

Ondertussen zit de werkgroep niet stil. Met het oog op de opstelling van een rode lijst voor lieveheersbeestjes, een onmisbaar instrument in het moderne natuurbehoud, kamden we gedurende een weekend met vijftien enthousiastelingen de collecties van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN) uit. Een verslag van deze activiteit vind je in deze nieuwsbrief. Determinaties controleren, etiketten aflezen, toponiemen opsporen, gegevens netjes invoeren in de computer... Een absoluut monnikenwerk

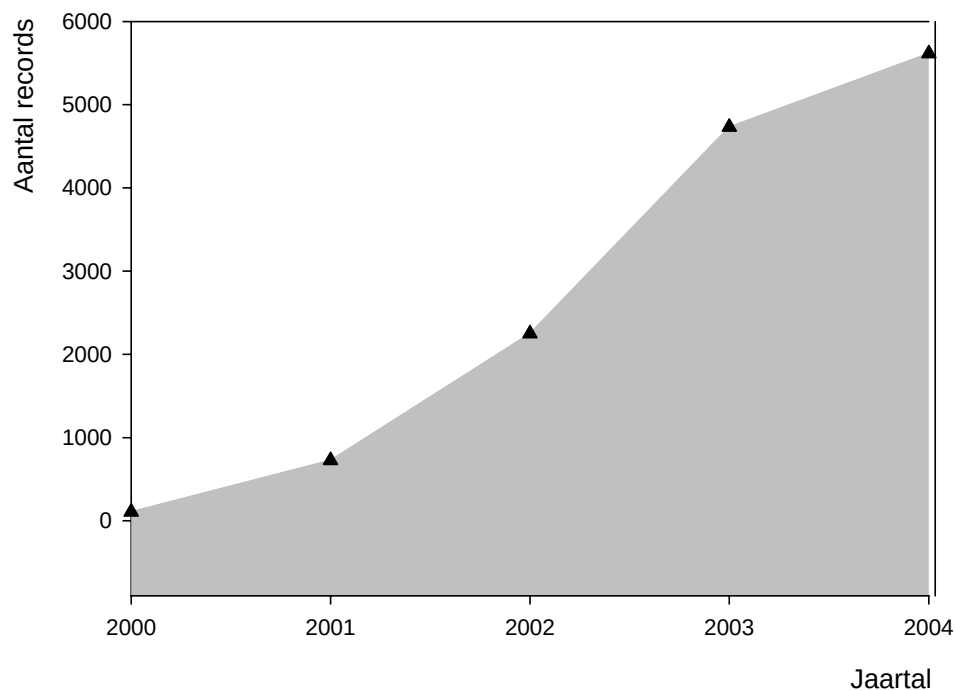
waar we ongetwijfeld nog enkele weekends mee zoet zijn ! Deze activiteiten worden aangekondigd via de website en het *Coccinula* forum. Hou het in de gaten!

Ondertussen komen ook andere initiatieven van de grond waarbij aandacht gaat naar lieveheersbeestjes, zoals de opname van lieveheersbeestjes in monitoringprogramma's voor reservaten of de praktische uitwerking van een poelenproject. De door jullie verzamelde gegevens zijn van cruciaal belang, bvb. bij de bepaling van monitoringtijdstip en verzamelmethode. Sinds de opstart van het lieveheersbeestjesproject in Vlaanderen verstreek maar liefst vier jaar. Toch blijven de waarnemingen vlotjes hun weg vinden naar de *Coccinula* databank (zie onderstaande grafiek). Onderstaande grafiekjes tonen ook aan dat het aantal waarnemers nog altijd toeneemt (hoewel we stilaan een plafond bereiken) en dat de activiteit op het forum sinds het opstarten ervan in 2002 alleen maar toeneemt.

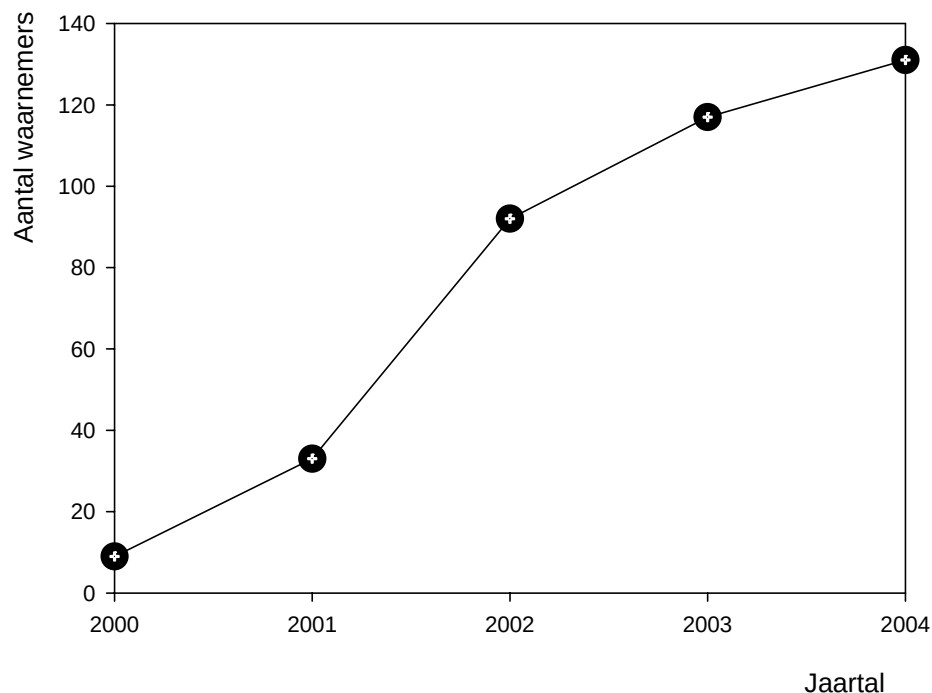
Grafiek 1 : Evolutie van het aantal waarnemingen in de Vlaamse lieveheersbeestjes-databank sinds 2000.

Graphique 1 : Evolution du nombre d'observations depuis 2000 dans la base de données *Coccinula*, partie Flamande.

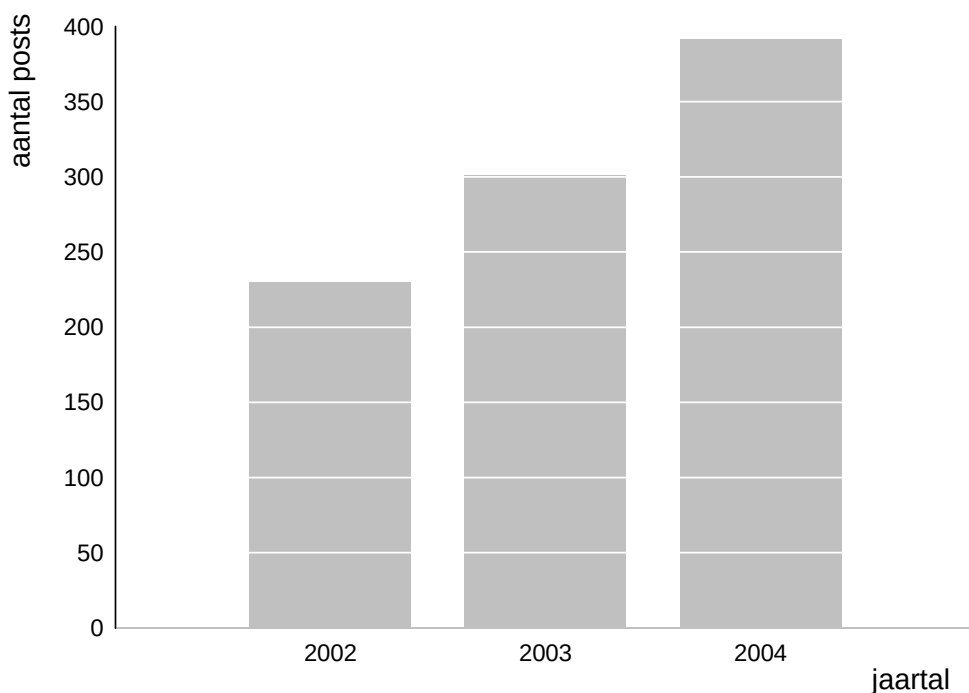
Grafiek 2 : Evolutie van het aantal Vlaamse medewerkers aan het lieveheersbeestjesproject sinds 2000.

Graphique 2 : Evolution du nombre d'observateurs depuis 2000 dans la base de données *Coccinula*, partie Flamande.

Grafiek 3 : Evolutie van de activiteit op het *Coccinula* forum sinds 2002 aan de hand van het aantal geposte boodschappen.

Graphique 3 : Evolution de l'activité de la liste de discussion (e-mail) depuis 2002 sur base du nombre de messages postés.

Deze *Coccinula* nieuwsbrief is in hoofdzaak gewijd aan een aantal korte bijdragen over het voorkomen van verschillende kleurvormen van het veelkeurig Aziatisch lieveheersbeestje *Harmonia axyridis* in Vlaanderen. De auteurs doen een oproep om de kleurvorm te noteren op het waarnemingsformulier. Verder geven huisfotografen Jeroen Mentens en Johan Bogaert de beginnende lhb-fotograaf een aantal waardevolle praktische tips voor het fotograferen van kleine ronde kevertjes.

Bedankt aan alle medewerkers die op een of andere manier hebben bijgedragen aan dit nummer !

Editorial

par Pierrette Nysen

Bonjour à tous et toutes, "coccinellophiles",

Comme vous l'aurez certainement remarqué, cette feuille de contact a pris un peu de retard ... nous en sommes désolés.

Vous remarquerez aussi que ce numéro est principalement néerlandophone ... c'est que les énergies du côté francophone viennent à manquer. Nous sommes bien entendu toujours aussi motivés et passionnés, mais le temps de chacun est compté (activités professionnelles intenses, familles, autres projets en cours, etc). Et comme le « groupe-locomotives-francophones » ne se résume aujourd'hui plus qu'à quelques personnes, il devient assez difficile de tout boucler.

C'est pourquoi je profite de cet éditorial pour lancer un **petit appel à l'aide** ... On recherche des énergies pour alimenter le groupe de travail *Coccinula*. Ces énergies peuvent servir à beaucoup de choses : feuilles de contact, encodage des données, récolte des données et envoi des observations, révision des collections de l'Institut des Sciences Naturelles et bien d'autres choses encore.

Pour la feuille de contact en particulier, j'insiste sur le fait que **cette publication est la vôtre** : si vous avez des photos, des dessins, des comptes-rendus d'excursion, des petites notes humoristiques, ou que vous avez envie de traiter d'un sujet précis, que vous avez fait une découverte particulière ou lu quelque chose d'intéressant, pensez à nous envoyer un petit quelque chose pour alimenter cette feuille de contact.

Tous les textes (pas forcément besoin d'être très scientifiques ou compliqués), images et propositions de coup de main sont réellement les bienvenus à l'adresse coccinula@jeunesetnature.be ou par téléphone chez moi au 0473/265 264.

Mais bien entendu, le GT *Coccinula* n'est pas resté inactif depuis la dernière feuille de contact, loin de là !

En février, 15 personnes enthousiastes ont entrepris pendant tout un WE de réviser les collections de coccinelles de l'Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique (IRScNB). Vous trouverez un compte-rendu de cette première journée à l'Institut dans cette feuille de contact. Un autre rendez-vous sera donné en fin d'année pour achever ce travail de grande envergure (de bénédictins, diraient certains...)

Le 22 Mai dernier a eu lieu, comme chaque année la Journée de la Coccinelle. Trois sites en Wallonie/Bruxelles accueillaien le public pour une balade à la découverte des bêtes à bon Dieu. Un bref bilan de cette journée se trouve dans cette feuille de contact également.

Sinon, le suivi et l'étude de notre « envahisseuse » *Harmonia axyridis* se poursuit encore, bien entendu. Plusieurs études sur les morphotypes (càd les différentes formes, couleurs, (nombre de) taches, etc) de cette espèce très variable sont présentées dans cette feuille de contact. Nous suggérons d'ailleurs à tous de systématiquement noter sur les fiches d'observation le morphotype des individus que vous trouvez. La progression géographique de cette espèce est tenue à l'œil également. Le GT *Coccinula* s'efforce de répondre avec précision et rigueur aux nombreuses questions des particuliers et journalistes au sujet de cette espèce.

Ces activités sont en général bien relayées par les sites internet de *Coccinula* (www.coccinula.jeunesetnature.be pour la partie francophone) et par la liste de discussion *Coccinula* (pour plus d'info, écrivez un petit mail à coccinula@jeunesetnature.be)

Enfin, dans cette feuille de contact, vous trouverez également un article sur les techniques de photographie des coccinelles, une présentation d'un nouveau livre sur les coccinelles en français, paru chez Delachaux & Niestlé, et quelques photos marrantes.

Comme vous pourrez le voir dans l'édito néerlandais (quelques pages plus haut), la base de donnée flammande (ainsi que le nombre de collaborateurs du nord du pays) va bon train. Une très bonne couverture de la Belgique entière sera donc d'ici peu atteinte, grâce au travail de tous, côte à côte.

Merci à tous pour votre collaboration !

Waarnemingen van kleurvormen van veelkleurig Aziatisch lieveheersbeestje *Harmonia axyridis* te Zeveneken (Lochristi, Oost-Vlaanderen)

door Kurt Jonckheere *

Résumé

La fréquence relative de différents morphotypes de la coccinelle asiatique *H. axyridis* a été déterminée dans un échantillon limité à Lochristi, Zeveneken (Flandre-est, ES6362). Les résultats de cet étude étaient présentés dans la feuille de contact précédente (*Coccinula* 10 : 16-19). Pour rappel, le phénotype *succinea* était le plus fréquent (71%), et aucun individu des phénotypes *aulica* et *axyridis* n'avait été trouvé. Le présent article traite la terminologie des morphotypes de *H. axyridis* et quelques données extraites de la littérature sur leur variation temporaire et géographique. Si vous trouvez, lors de vos excursions, des individus *H. axyridis*, il serait fort intéressant noter leur morphotype sur les fiches d'observation, en utilisant la terminologie présentée ici.

Summary

Relative frequencies of different morphotypes of *H. axyridis* were counted in a small sample at Lochristi, Zeveneken (eastern Flanders, ES6362). The results are in line with previously reported frequencies in this newsletter (*Coccinula* 10: 16-19), with *succinea* being the most abundant phenotype (71%) and no *aulica* nor *axyridis* morphs recorded. Terminology of *H. axyridis* colour polymorphism and some literature data on temporal and geographic variation in the occurrence of different morphs is discussed. An appeal is done to observers to record the encountered colour morphs of *H. axyridis* individuals on the observation form using the terminology presented here.

Inleiding

Op 7 oktober 2004 zag ik plots op onze paplaurieren (*Prunus laurocerasus*) te Zeveneken (Lochristi, Oost-Vlaanderen, Utm-hok ES6362) enkele tientallen grote lieveheersbeestjes zitten. Via de tijdschriften van Natuurpunt had ik al gehoord van exotische LHB en na wat onderzoekwerk vond ik de verspreidingsatlas en bestelde ik de determinatietabel.

* kjon@tiscali.be

Vrij snel bleek het om veelkleurig Aziatisch lieveheersbeestje *Harmonia axyridis* (HAR AXY) te gaan, een groep dieren die wellicht op zoek was naar een overwinteringsplaats. Begin november werden er inderdaad al af en toe aan de binnenkant van het oostelijk raam opgemerkt. Tussen 14 november en 28 december 2004 was er niets te zien in of rond het huis, maar vanaf dan (tijdens zonnige dagen) doken er opnieuw af en toe enkele op binnen of buiten aan de raamkozijnen. Begin februari 2005 werden er ook nog 15 diertjes overwinterend aangetroffen buiten in een houtopslagplaats. Midden maart werd een 25-tal dieren zeer actief buiten aan de ramen gevonden. Deze dieren waren duidelijk uit hun winterslaap ontwaakt en opnieuw actief geworden.

Een zoektocht op de paplaurier eind maart leverde slecht 2 adulte dieren op. Vermoedelijk hebben ze dus bijna allemaal rondom het huis overwinterd.

Relatieve aantallen van de verschillende kleurvormen

Met behulp van de de kleurenplaat uit *Coccinula* 10 bepaalden we het relatieve aantal dieren behorend tot de verschillende kleurvormen (zie tabel).

Tabel : Aantal en percentage geobserveerde dieren van de verschillende kleurvormen van *H. axyridis* te Zeveneken (n = 76).

Tableau : Occurence des différentes morphotypes de *H. axyridis* à Zeveneken (n = 76).

Vorm	Aantal
<i>novemdecimsignata</i> = <i>succinea</i> (niet-melanistisch = lichte vorm)	54 (71 %)
<i>spectabilis</i> (melanistisch = donkere vorm, lichte vlekken)	22 (29 %)
Totaal gedetermineerd	76

Hoewel van een veel geringer aantal beestjes de kleurvorm bepaald werd, komen de relatieve aantallen van de kleurvormen zeer goed overeen met wat gerapporteerd werd door Eric Hantson in *Coccinula* 10 (Hantson 2004).

In de literatuur wordt beschreven dat het relatief voorkomen van de verschillende kleurvormen afhankelijk kan zijn van locatie en het tijdstip van het jaar. Osawa & Nishida (1992) beschrijven dat de zomergeneratie (nieuwelingen na de winter, waarvan de volwassenen rond mei-juni verschijnen) een relatief groter aantal niet-melanistische vormen bevat dan de lentegeneratie (= overwinteraars). Een interessant idee om ook hier in de komende maanden naar uit te kijken !

De geografische locatie speelt eveneens een belangrijke rol. In Japan worden er bijvoorbeeld ongeveer 80 % donkere vormen (*spectabilis*) gezien. In Vlaanderen, net als in Noord-Amerika blijkt dit slechts ongeveer 30 % (Koch 2003; Hantson 2004).

Voor deze verschillen in het relatief optreden van de verschillende kleurvormen, worden verschillende mogelijke oorzaken aangehaald : temperatuursverschillen tijdens de winter en tijdens het popstadium, verschillen in het type voedsel van de larven, voortplantingsgedrag e.a. (zie hiervoor Koch 2003).

Kleurverschillen binnen dezelfde kleurvorm

De door Mader vermelde kleurvormen *aulica* en *typica* werden ook hier niet aangetroffen. Ook werden andere kleurschakeringen gevonden dan vermeld op de figuur.

Vorm *19-signata* : halsschild zeer variabel (zelfs met zelfde dekschild), kleur variërend van licht tot donkeroranje, slecht een tweetal rode. Geziene vormen gelijken meestal sterk op 8 en 10 maar dan met niet ineenlopende vlekken. Een opvallend verschil met de bevindingen van Eric Hantson is dat er geen enkele met gele stippen was, terwijl Eric meer dan de helft met gele stippen zag.

Vorm *spectabilis* : de verschillende tekeningen werden teruggevonden, hoewel de grote schoudervlekken meer verschillende vormen vertoonden dan op de tekening. Opnieuw opvallend is dat alle *spectabilis* dieren rode stippen hadden en Eric Hantson voor de helft dieren met gele stippen vond. Het halsschild had ook steeds slechts twee zijdelingse witte vlekken.

Toe nu toe heb ik echter nergens in de literatuur een plausibele uitleg gevonden voor de geobserveerde kleurverschillen (geel-oranje-rood) binnen één bepaalde kleurvorm. Deze toch opmerkelijke verschillen binnen de Vlaamse waarnemingen dienen zeker verder onderzocht te worden. Een mogelijke verklaring kan zijn dat ik vooral rond de “inactieve” periode (net voor / tijdens en na de winterslaap) dieren observeerde en dus vooral oudere individuen waargenomen heb. Misschien komt de gele kleur enkel voor bij jonge *H. axyridis* ? Alleen verder waarnemingen kunnen dit duidelijk maken!

Terminologie van de verschillende kleurvormen

Na het opmerken van een vermelding van de vorm “*succinea*” op de Engelse website van de “Harlequin survey” (<http://www.harlequin-survey.org/recognising.htm>), bleek dat er in de literatuur nog steeds twee verschillende onderverdelingen van de kleurvormen van *H. axyridis* gevolgd worden. De indeling uit *Coccinula* 10 (<http://www.ent.orst.edu/urban/Harmonia.html>) is gebaseerd op Mader (1955).

Osawa & Nishida (1992) en Serpa *et al.* (2003) volgen (nog steeds) de classificatie volgens Komai (1956) en maken een onderscheid tussen volgende belangrijkste kleurvormen :

- *succinea* (h, niet-melanistisch = donkere vorm) : oranje met nul of meer zwarte stippen [**novemdecimsignata**]
- *axyridis* (h^x, melanistisch) : zwart met een “aantal” (> 4) rode stippen [**typica**]
- *spectabilis* (h^s, melanistisch) : zwart met vier rode stippen [**spectabilis**]
- *conspicua* (h^c, melanistisch) : zwart met twee rode stippen [**specabilis**]
- Een aantal weinig voorkomende vormen [**aulica**]

lablokoff-khnzorian (1982) mappen beide classificaties op elkaar, zie hiervoor de [vetgedrukte (Mader 1955)] verbanden hierboven.

Oproep !

We doen hierbij nogmaals een oproep om de verschillende kleurvormen en de kleur van de vlekken te rapporteren op het waarnemingsformulier. Op basis van enkele tientallen dieren is het moeilijk conclusies trekken m.b.t. eventuele seizoenale en/of geografische variatie (zie hoger). Op basis van enkele duizenden waarnemingen goed gespreid in ruimte en tijd moet dit wel kunnen.

Gebruik hiervoor de volgende terminologie voor de verschillende kleurvormen, conform Iablokoff-Khnzorian (1982) en Osawa & Nishida (1992) :

- o **succinea (= novemdecimsignata) = oranje, geel, rood of bruin met 0-19 stippen ***
- o **spectabilis = zwart met 4 rode vlekken ***
- o **conspicua = zwart met 2 rode vlekken ***
- o *axyridis (typica)* = zwart met rode vlekken (2+1+2+1)
- o *aulica* = zwarte randen

* De eerste drie vormen komen zeker voor in Vlaanderen, *axyridis* en *aulica* werden nog niet vastgesteld. Ook in Nederland werden voorlopig enkel *succinea*, *spectabilis* en *conspicua* vastgesteld (mededeling Paul van Wielinck op het *Coccinula* forum, 23-03-2005). Merk op dat *spectabilis* en *conspicua* in het artikel van Eric Hantson en op de kleurenplaat (*Coccinula* 10, tabel p. 19, kleurenplaat p. 18 onderste rij (1-3 = *spectabilis* ; 4 = *conspicua*) samen genomen werden.

Literatuur

- Hantson, E. (2004). Kleurverschillen bij *Harmonia axyridis* in Vlaanderen. *Coccinula* 10: 16-19. Available online <http://www.instnat.be/docupload/1455.pdf>
- Iablokoff-Khnzorian, S.M. (1982). Coleoptères-Coccinellidae. Tribu Coccinellini des régions Paléarctique et Orientale. Boubée, Paris.
- Koch, R.L. (2003). The multicolored Asian lady beetle, *Harmonia axyridis*: A review of its biology, uses in biological control, and non-target impacts. *Journal of Insect Science*, 3:32. Available online: <http://www.insectscience.org/3.32>
- Komai, T. (1956). Genetics of ladybeetles. *Advances in Genetics* 8: 155-188.
- Mader, L. (1955). Review of palearctic Coccinellidae. *Ent. Arbeit.* 6: 764-1035.
- Osawa N. & Nishida T. (1992). Seasonal variation in elytral colour polymorphism in the ladybird beetle *Harmonia axyridis*: the role of non-random mating. *Heredity* 69 : 297-307.
- Serpa L., Schanderl H., Brito C. & Soares A.O. (2003). Temporal and geographic variations in elytral colour of the polymorphic ladybird beetle *Harmonia axyridis* Pallas (Coleoptera: Coccinellidae): the role of fitness and genetic transmission. *Proceedings of the 8th International Symposium on Ecology of Aphidophaga*.
- <http://www.bf.jcu.cz/tix/strita/aphidophaga/serpa.html>

Websites

Harlequin survey Engeland : <http://www.harlequin-survey.org>
Kleurenplaat op de website van de Universiteit van Oregon :
<http://www.ent.orst.edu/urban/Harmonia.html>

Verkennde tellingen van de kleurvormen van *Harmonia axyridis* op foto's van overwinteringsgroepen

door Jeroen Mentens, Tim Adriaens, Johan Bogaert en Gilles San Martin

Résumé

La fréquence relative de différents morphotypes de la coccinelle asiatique *H. axyridis* a été déterminée sur base de photos de haute résolution d'agrégats hivernaux. Ces clichés ont été pris à trois endroits différents : Wilrijk, Mol Ispralaan et Mol Bunker. Au total, 1838 animaux ont été comptés dont 69.6 % présentent le morphotype *succinea*, 17.6 % *spectabilis*, 8.2 % *conspicua* et 4.6 % *conspicua/spectabilis*.

Summary

Relative frequencies of different morphotypes of *H. axyridis* were counted from high resolution digital photographs of several overwintering aggregates made at three locations (Wilrijk, Mol Ispralaan and Mol Bunker). In total 1838 animals were counted of which 69.6 % *succinea*, 17.6 % *spectabilis*, 8.2 % *conspicua* and 4.6 % *conspicua/spectabilis*.

Doelstelling

Het Veelkleurig Aziatisch lieveheersbeestje *H. axyridis* (HAR AXY) is zeer variabel. Onderzoek wijst uit dat de kleurvormen ingedeeld kunnen worden in verschillende hoofdgroepen die een genetische basis hebben. Het relatieve aantal van de verschillende kleurvormen verschilt in tijd (voorjaar-najaar) en ruimte (geografisch). Het vaststellen van de kleurvormen kan ondermeer informatie geven over het herkomstgebied van de dieren. De indeling die hier gebruikt wordt, conform eerder gemaakte afspraken binnen de *Coccinula* werkgroep, volgt Iablokoff-Khnzorian (1982) en Osawa & Nishida (1992) :

***succinea* (= *novemdecimsignata*) = oranje, geel, rood of bruin met 0-19 stippen**
***spectabilis* = zwart met 4 rode vlekken**
***conspicua* = zwart met 2 rode vlekken**
axyridis (*typica*) = zwart met rode vlekken (2+1+2+1)
aulica = zwarte randen

De eerste drie vormen komen zeker voor in Vlaanderen, *axyridis* en *aulica* werden nog niet vastgesteld.

De momenteel beschikbare tellingen van kleurvormen hebben betrekking op een beperkt geografisch gebied en behandelen een relatief beperkte steekproef (maximaal 203 individuen Hantson 2004). Het idee was de steekproef te vergroten door tellingen uit te voeren op geschikt fotomateriaal van gekende overwinteringsplaatsen.

Methode

De proportie van de verschillende kleurvormen werd bepaald aan de hand van foto's van overwinteringsaggregaties met een voldoende hoge resolutie (vnl. 8 megapixel) (tabel 1).

Tabel 1 : Herkomst van het gebruikte fotomateriaal.

Nummer	Locatie opname	Datum opname	Fotograaf
1	Wilrijk Fort 7	3/12/2005	Jeroen Mentens
2	Wilrijk Fort 7	3/12/2005	Jeroen Mentens
3	Wilrijk Fort 7	3/12/2005	Jeroen Mentens
4	Wilrijk Fort 7	3/12/2005	Jeroen Mentens
5	Wilrijk Fort 7	1/01/2003	Rollin Verlinde
6	Mol, huis Eric Hantson	4/12/2004	Jeroen Mentens
7	Mol, bunker Kris Boeckx	2/01/2005	Jeroen Mentens

De foto's werden geopend in een tekenprogramma (The Gimp) en de kleurvorm van alle aanwezige *H. axyridis* werd bepaald. Getelde dieren werden eenvoudig aangestreept zodat dubbeltellen onmogelijk was. Indien door bedekking van dieren door anderen of door onscherpte de dieren niet konden toegewezen worden aan één van de twee donkere kleurvormen (*spectabilis/conspicua*) werden ze gegroepeerd in een groep *spectabilis/conspicua* (84 exemplaren, Fort 7 Wilrijk). Voor deze onduidelijke kleurvormen werd dus het onderscheid gemaakt tussen *succinea* en *zwart met 2 of 4 stippen*.

Foto's : enkele van de getelde opnames (links boven foto 6, rechts boven foto 5, links onder foto 3, rechts onder foto 7).

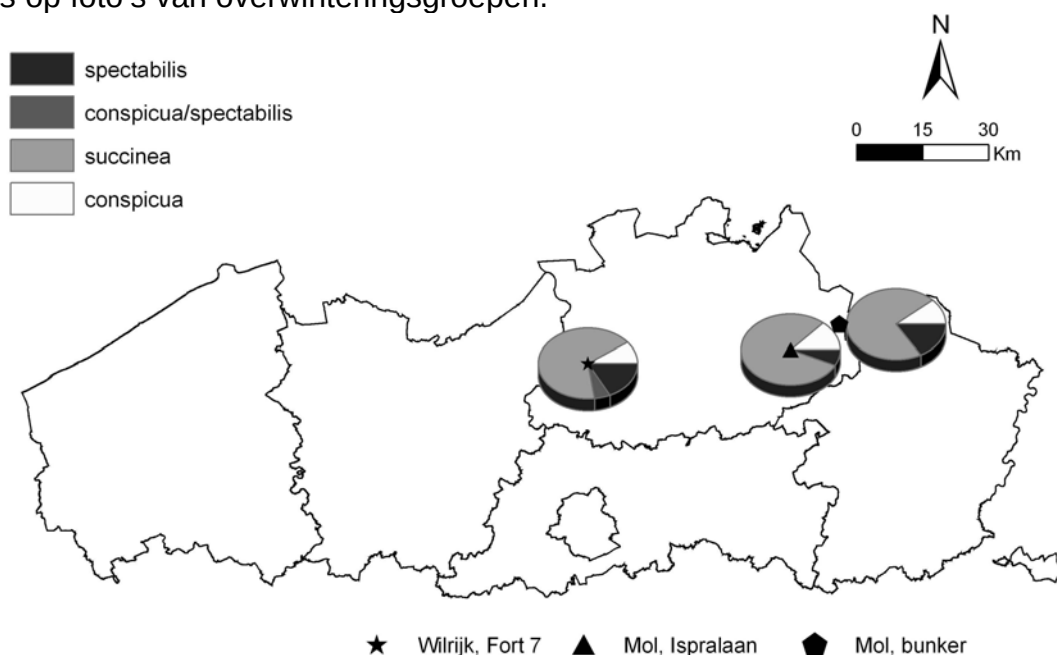

Resultaten

De resultaten van de tellingen en de ligging van de overwinteringsplaatsen wordt weergegeven op **kaart 1**. Het totaal aantal getelde *H. axyridis* individuen bedroeg 1838. Het aantal was niet gelijk op de verschillende overwinteringsplaatsen: 1744 in Fort 7 te Wilrijk, 34 te Mol Ispralaan, 60 te Mol bunker. Het relatief optreden van de kleurvormen was: 69.6 % *succinea*, 17.6 % *spectabilis*, 8.2 % *conspicua* en 4.6 % *conspicua/spectabilis*.

Kaart 1 : Proportie van de getelde individuen van de verschillende kleurvormen van *H. axyridis* op foto's van overwinteringsgroepen.

Literatuur

- ❖ Hantson, E. (2004). Kleurverschillen bij *Harmonia axyridis* in Vlaanderen. *Coccinula* 10: 16-19. Available online <http://www.instnat.be/docupload/1455.pdf>
- ❖ Iablokoff-Khnzorian, S.M. (1982). Coleoptères-Coccinellidae. Tribu Coccinellini des régions Paléarctique et Orientale. Boubée, Paris.
- ❖ Osawa N. & Nishida T. (1992). Seasonal variation in elytral colour polymorphism in the ladybird beetle *Harmonia axyridis*: the role of non-random mating. *Heredity* 69 : 297-307.

Lieveheersbeestjes fotograferen

door Johan Bogaert en Jeroen Mentens

Résumé

Cet article présente un aperçu de différentes méthodes pour photographier les coccinelles. Pour obtenir un rapport de plus de 1/1 (ce qui est nécessaire pour les coccinelles de moins de 6 millimètres), il existe différentes techniques comme l'utilisation d'un objectif macro, d'une bague d'inversion ou des « téléconvertisseurs ». Quelques conseils pratiques de photographie des coccinelles sans grand budget sont donnés dans cet article. Une des solutions est l'utilisation d'un appareil photo digital, sur lequel une lentille est fixée devant l'objectif avec un simple élastique.

Summary

This contribution presents an overview of different methods to make photographs of ladybirds. Various techniques to get a magnification $> 1/1$ (especially necessary for ladybirds smaller than 6 millimeter) are presented, including macro lenses, extension tubes and teleconverters. Practical advice is given for low-budget ladybird photography. A practical solution might be the use of a digital pocket camera with a simple field magnifying glass fixed in front of the camera lens using an elastic band.

Het is een welkome hulp om bij het determineren van lieveheersbeestjes naast een determinatietabel ook foto's bij de hand te hebben. Van de algemene soorten kan je vlot foto's of kleurentekeningen vinden in de meeste insectengidsen.

Een stapje moeilijker wordt het als we met zeldzamere lieveheersbeestjes te maken hebben. Met wat geluk en geduld vind je nog wel een foto op het internet. Op de website van het Instituut voor Natuurbehoud (www.instnat.be > kenniscentrum > fauna > lieveheersbeestjes) staat van bijna alle grotere soorten (zoals in de determinatietabel van Baugnée, J.-Y. et al) een foto, wat al een hele hulp is. Ook in de voorlopige atlas, die je in kleur kan downloaden van de website vind je uitstekend fotomateriaal.

Bij de nepkapoentjes (*Coccidulinae*) en de dwergkapoentjes (*Scymninae*) loopt het echter volledig mis. Tabellen met moeilijke kenmerken, een rits aan variaties die niet beschreven worden en vooral tekeningen aan de hand waarvan je amper nog het bewuste beest kan herkennen. Laat staan dat je er een foto van vindt. De enige oplossing bestaat er dan uit zelf een foto te maken.

Je stapt dus vol goede moed een fotowinkel binnen en als je een beetje geluk hebt slaat de man niet stijl achterover als je vertelt hoe groot de beesten zijn die je wil fotograferen.

Meestal stopt de 'specialist' je dan een brochure over lenzen in je handen. Thuis gekomen kan je daarin vinden dat goede macrolenzen een vergroting kunnen geven van 1/1. Dat houdt in dat het voorwerp dat je fotografeert even groot is op de gevoelige plaat (dia, negatief,...) als dat waar je op scherp stelt. Dus een 7- stippelig lieveheersbeestje van 6 millimeter (mm) staat op je negatief ook op formaat 6 mm te blinken. Als je weet dat een diaraampje of negatief 36 mm breed is weet je ook dat een deftige foto van een 7-

stippelig lieveheersbeestje nog net kan, maar een lieveheersbeestje van 2 mm staat als een puntje op je foto. Je kan die natuurlijk inscannen, uitvergroten en enkel het stuk met het lieveheersbeestje overhouden maar echt goede kwaliteit heb je dan niet meer.

Nochtans staat het internet vol met schitterende microfoto's. Zijn dat dan allemaal uitsneden?

Voor een deel wel, maar langzaam begin je dan te begrijpen dat voor zo'n kleine diertjes toch bijzondere technieken moeten worden gebruikt. Het zijn deze technieken die hier kort in enkele puntjes worden samengevat.

Er zijn verschillende manieren waarmee je vergrotingen kan verkrijgen groter dan 1/1.

1. Het eerste wat je zoekt is een kant en klare oplossing: een **lens** die toch deze vergroting aankan. Ze bestaat: Canon heeft een lens die 5/1 vergroot en die op een spiegelreflexcamera (SLR-body) bevestigd wordt. Dat lieveheersbeestje van 2 mm wordt dus 10 mm op beeld. Deze lens kan je niet op oneindig gebruiken. Ze kan dus enkel dienst doen als microlens.
Combinatie: SLR-body, microlens.
2. Je kan ook met wat **hulpstukken** werken. Zo kan je een (macro)lens 'versterken' door er een set tussenringen (vergelijkbaar met een holle buis) achter te steken. De resultaten zijn zeer bevredigend maar de vergroting is nog vrij beperkt. Nadeel is wel dat je veel lichtsterkte verliest; je hebt dus meer licht nodig om dezelfde foto te kunnen maken. Een vergelijkbaar effect krijg je door een teleconvertoer te gebruiken in plaats van tussenringen. Hier zit glas in, wat als bijkomend nadeel heeft dat de kwaliteit iets minder is.
Combinatie: SLR-body, tussenringen, macrolens
3. Een **balg** is op hetzelfde principe gebaseerd. Dit is een "flexibele tussenring" (het lijkt wat op een accordeon). Voordeel: grotere vergrotingen maar onhandig in het veld.
Combinatie: SLR-body, balg, lens
4. Maar we kunnen ook beginnen experimenteren met lenzen en ze anders gebruiken dan eigenlijk bedoeld. Zo'n eerste 'truc' bestaat uit het **omgekeerd plaatsen van een lens** op je toestel. Dus die zijde die normaal aan de kant van je camera zit, wijst nu naar ons lieveheersbeestje. De resultaten hangen af van de kwaliteit van je lens. Je gebruikt dan ook best een goede vaste lens zoals een 50 mm. Dit kan ook met nog een extra balg tussen de body en de omgekeerde lens.
Combinatie: SLR-body, (balg), omkeerring, 50 mm lens
5. Ronduit schitterende resultaten kan je krijgen met een telelens (liefst macro) waar je een kleine lens omgekeerd op monteert. Bijvoorbeeld een 200 mm lens waar je omgekeerd (zoals hierboven bij punt 4) een 50 mm lens op schroeft. De **omkeerringen** om de ene lens op de andere te zetten zijn in België moeilijk te vinden. Bij Isarfoto kan je ze alleszins bestellen. Deze methode heeft als enorm nadeel dat je afstand tot je onderwerp geen centimeters maar millimeters is.
Combinatie: SLR-body, telelens, omkeerring, 50 mm lens
6. Voor de gevorderden in de optische fysica is er nog een 'laatste' mogelijkheid: zelf een **lens maken**. Zij die zich daaraan wagen zijn echter bijzonder zeldzaam, maar ze bestaan.
Combinatie: SLR-body, wat tweedehands lenzen en veel handigheid

De voorgaande technieken hebben met elkaar gemeen dat ze relatief duur zijn als je van nul moet beginnen. Jeroen had al wat materiaal en kon na aanschaf van een tussen- en

een omkeerring direct aan de slag volgens methode 2 en 5. De analoge camera van Johan was voor dit doel ongeschikt waardoor zijn winkellijstje heel wat langer was. Door de zeer beperkte scherptediepte en het bewegend onderwerp, moeten er veel (mislukte) foto's genomen worden om uiteindelijk één goede te hebben. Analooq fotograferen wordt dan wel zeer duur. Zijn tweede bezoekje aan de fotograaf werd dan ook uitgesteld en uitgesteld.

Tot toevallig een website over mieren bezocht werd. De grootteorde van deze beesten zit ongeveer in dezelfde range als onze kleinere *Coccinellidae*. De foto's op de bewuste website waren van goede kwaliteit. Helaas bleek het een Canon met de dure 5/1 microlens en daarop gemonteerd een macroflits. Maar... een tweede reeks foto's werd genomen met een digitale pocket van Nikon. Wat zoekbewerkingen verder bleek het te gaan om een uitzonderlijk fotoapparaat dat ... helaas niet meer gemaakt wordt. Het is nieuw wel nog te vinden in de winkel.

Op de mierenwebsite ging het om de Nikon Coolpix 990. Ondertussen zijn er al twee opvolgers, de Coolpix 995 en als meest recente de Coolpix 4500. Eén van de grote voordelen van het apparaat is dat het hele scherpstel- en zoommechanisme intern in de behuizing zit. Dit is mogelijk omwille van het scharnier in het midden van het apparaat waardoor de volledige 'hoogte' kan ingenomen worden voor het lensmechanisme. Een andere pluspunt van het toestel is de mogelijkheid om alles manueel of semi-manueel te kunnen regelen. Voor een "zacht prijsje" (alles is relatief) kan je dan behoorlijke foto's van kleine beesten digitaal vastleggen. Dus ...

7. Er bestaat een **digitale pocketcamera** die met wat oefening mooie microfoto's kan afleveren. Deze is nog in de handel verkrijgbaar maar Nikon is met de productie gestopt. Vermoedelijk zijn er ook wel andere digitale pockettoestellen die in aanmerking komen maar die kennen we niet.
Combinatie: digitale pocket

Door wat geëxperimenteer, bleek nu zelfs een oude loep (vergroting 10 x) met wat elastiekjes vooraan op de lens te passen waardoor er uiteindelijk foto's kunnen getrokken worden waar beesten van 5 mm je hele prent vullen. Waarbij we dan zitten bij het onderdeel 'zelf lenzen maken'...

Ter info: in de tekst worden een paar merknamen vermeld maar enkel waar relevant en we worden (helaas voor ons) niet gesponsord door de vermelde bedrijven.

Foto methode 2 :

Een gehandicapt
roomvleklieveheersbeestje

Calvia

quatuordecimpunctata
(CALQUA).

Digitale SLR-body met 25
mm tussenring en 100 mm
lens (volledig beeld).

Jeroen Mentens

Foto methode 5 :
Larven die uit het ei
kruipen. Digitale SLR-body
met 100 mm lens, een
omkeerring en omgekeerde
50 mm lens (volledig
beeld).
Jeroen Mentens

Foto methode 7 (bis) :

Een 24-stippelig
lieveheersbeestje

Subcoccinella

vigintiquatuorpunktata

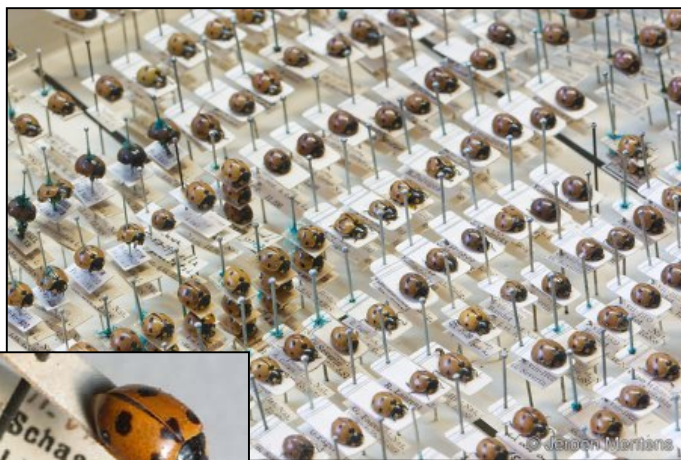
(SUBVIG) zonder duidelijke
vlekken. Coolpix 4500,
versterkt met de loep met
vergroting 10 maal (volledig
beeld).

Johan Bogaert

Le GT Coccinula révise les collections de l'Institut des Sciences Naturelles : compte-rendu

par Gilles San Martin, photos de Jeroen Mentens

Pour pouvoir évaluer l'évolution du statut de tout groupe faunistique ou floristique, il est nécessaire de pouvoir comparer les données de distribution dans le temps. Or, pour les coccinelles, le groupe de travail n'étant actif que depuis moins de 10 ans, les seules sources de données anciennes sont les collections de musée. Les collections de l'Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique (IRScNB) constituent (avec les collections de la FUSAGx) la plus grosse source de données dites « historiques » en Belgique. Il était donc nécessaire de déterminer les coccinelles conservées dans cet Institut et d'encoder

les dates, lieux, récolteurs,... afin de les intégrer dans la banque de données de Coccinula.

Voilà pourquoi une petite vingtaine de personnes se sont réunies ces 12 et 13 février dans les locaux de l'IRScNB.

Une septantaine de boîtes avaient été préparées par le personnel de l'IRScNB. Ouf ! 70 boîtes ! La première réaction est le découragement : comment va-t-on arriver au bout de cette montagne de boîtes ? Petit à petit, on s'organise, on répartit les tâches et on met un peu d'ordre dans tout ça. On décide de commencer par le plus gros morceau : la collection belge soit 34 boîtes souvent bien remplies dont on retire les boîtes 3 à 9 qui contiennent les *Scymninae*, ces minuscules coccinelles souvent fort difficiles à déterminer...

On peut ensuite se mettre au travail proprement-dit. Premièrement il s'agit de vérifier les déterminations des insectes disposés dans les boîtes. L'affaire est rondement menée par nos détermineurs attitrés (JF, Johan et Seb appuyés ponctuellement par les autres membres de l'équipe) qui, de leur yeux experts, ont pu repérer diverses erreurs de

détermination et notamment repêcher quelques *Coccinella magnifica* au milieu des coccinelles à 7 points. Ils ne se sont pas laissé démonter par cet étrange *Hippodamia* qui s'est avérée finalement être une espèce asiatique égarée dans la collection belge ! Par contre nous avons tous séché devant deux coccinelles entièrement noires et velues. Peut-être une forme mélanique de *Subcoccinella 24-punctata* ? Les individus ont été mis de côté pour un examen ultérieur.

Pendant ce temps, les encodeurs peuvent déjà se mettre au travail. On se répartit par équipes de deux personnes aux ordinateurs amenés pour l'occasion. Pour chaque insecte, on encode un maximum d'informations que l'on peut (plus ou moins !) déchiffrer sur l'étiquette. Lorsque la localité est inconnue on vérifie son orthographe (et son existence !) dans les divers atlas et almanachs disponibles. L'opération n'est pas toujours aisée surtout lorsque le récolteur utilise des abréviations ou qu'il faut déchiffrer de véritables pattes de mouches...

Entre deux encodages, on s'extasie devant les uniques exemplaires belges de l'énigmatique *Sospita 22-punctata*, on se casse la tête pour déterminer une coccinelle atypique ou pour déchiffrer une localité qui pose problème à une équipe

voisine, on discute, on prend des photos, ...

Résultats : 19 boîtes de la collection belge encodées soit 2350 « aiguilles ». Il reste donc 8 boîtes à encoder (Ada Bip - Ada Dec - Coc Sep - Coc Und - Halyzia - Myzia et Anatis – Exochomus). En outre, les déterminations de l'ensemble de la collection belge ont été vérifiées.

Il restera en suite la collection Lestage (15 boîtes) et les suppléments ainsi que diverses collections (Derenne, Guillaume,...) (17 boîtes). Mais qu'on se rassure, ces boîtes sont en moyenne beaucoup moins remplies que celles de la collection belge !

Merci aux participants : Pierrette, Tim, Dirk, Jeroen1, Jeroen2 (merci pour les photos !), Caroline, An, Geoffrey, Dido, Jean-Nic, JF, Seb, Jean-Marc, Pierre, Joachim, Johan, Joachim, ... (j'espère que je n'ai oublié personne !)
Et merci à Wouter de nous avoir accueillis et au personnel de l'IRScNB de nous avoir préparé tout ça.

Rendez-vous à la fin de la saison pour la suite ! ! !

Verslag van de Dag van het Lieveheersbeestje 6de editie (22 mei 2005)

De Dag van het Lieveheersbeestje was dit jaar al aan zijn zesde editie toe. Met maar liefst 319 deelnemers (gemiddeld 20 deelnemers per excursie) en een maximum van 20 geobserveerde soorten mag deze activiteit een succes genoemd worden. Bedankt aan alle deelnemers en gidsen voor de vlotte organisatie !

Bilan de la 6ième édition de la journée de la coccinelle (22 mai 2005)

Cette année, c'était déjà la sixième édition de la Journée de la Coccinelle. Avec un total de 319 participants aux différentes excursions (soit une moyenne de 20 participants par excursion), cette journée était une réussite. Merci à tous les participants et organisateurs pour l'organisation impeccable !

Tabel : Waargenomen soorten op de Dag van het Lieveheersbeestje 2005.

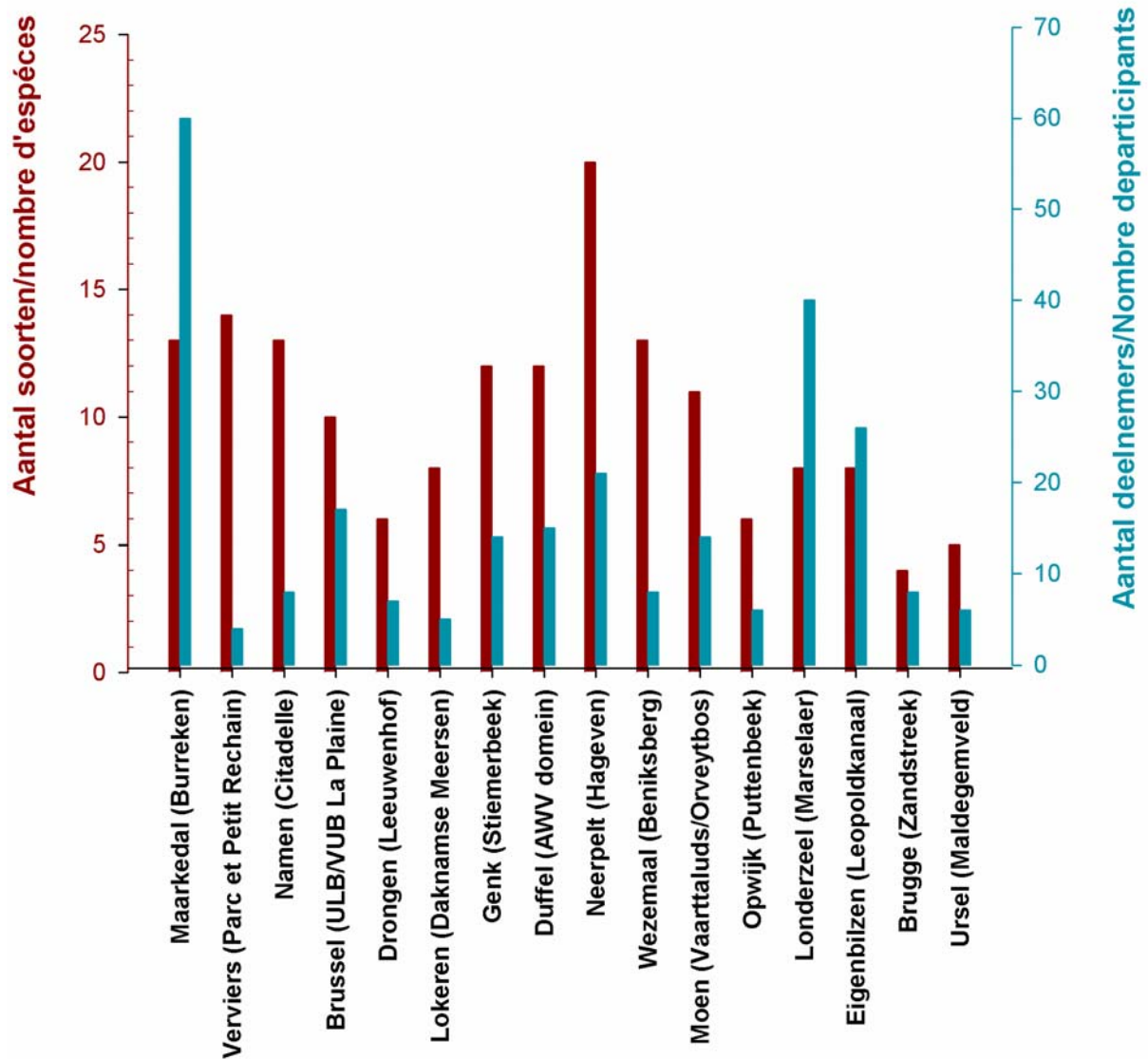
Tableau : Espèces observées pendant la Journée de la Coccinelle 2005.

Soortcode Espèce	Maarkedal (Burreken)	Verviers (Parc et Petit Rechain)	Namen (Citadelle)	Brussel (ULB/VUB La Plaine)	Drongen (Leeuwenhof)	Lokeren (Daknamse Meersen)	Genk (Stiemberbeek)	Duffel (AWV domein)	Neerpelt (Hageven)	Wezemaal (Beniksberg)	Moen (Vaarttaluds/Orveyt bos)	Opwijk (Puttenbeek)	Londerzeel (Marselaer)	Eigenbilzen (Albertkanaal)	Brugge (Zandstreek)	Ursel (Maldegemveld)
ADA BIP	+	+	+	+	+	+		+	+	+	+			+	+	
ADA DEC	+	+	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+			
ANA OCE				+			+		+							
ANI NOV								+	+							
APH OBL	+	+	+	+		+										
CAL DEC		+	+					+		+	+		+			
CAL QUA	+	+	+		+	+	+	+	+	+	+		+			+
CHI REN														+		
COC QUI									+	+				+		+
COC SEP	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
COC UND														+		
EXO NIG														+		
EXO QUA	+	+	+	+	+	+	+		+	+	+	+			+	
HAL SED		+	+					+		+	+	+	+			+
HAR AXY	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+			+
HAR QUA	+	+	+	+			+	+	+				+			
HIP VAR		+														
MYR OCT	+	+	+					+	+							
MYZ OBL		+					+									
OEN CON									+		+					
OEN IMP									+							
PRO QUA	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
PSY VIG	+		+	+				+	+					+		
RHY CHR	+						+		+	+						
RHY LIT							+		+							
SCY AUR							+			+						
SCY HAE									+							
SCY SUT									+	+						
STE PUN									+							
TYT SED	+										+					
Soortentot. Nbre tot. d'espèces	13	14	13	10	6	8	12	12	20	13	11	6	8	8	4	5
Deelnemers Participants	120	4	8	17	7	5	14	15	21	8	14	6	40	26	8	6

Grafiek : Aantal waargenomen soorten en aantal deelnemers per locatie op de Dag van het Lieveheersbeestje 2005.

Graphique : Nombre d'espèces observées et observateurs par excursion pendant la Journée de la Coccinelle 2005.

Jongeren op zoek naar lieveheersbeestje

Ook in Eigenbilzen werkten ze mee aan het inventarisatieproject rond lieveheersbeestjes.

Foto Je

BILZEN

Het lieveheersbeestje kent iedereen wel, als een rood beestje met zwarte stipjes. "Maar er valt veel meer te leren en te ontdekken over deze insectensoort," zeggen Esther Castermans en Hanne Van Espen van de

Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming kortweg JNM. In België leven wel 60 soorten lieveheersbeestjes. Die worden onderverdeeld in bijvoorbeeld het dwergkapoentjes of de breedkoplieveheersbeestjes.

Zondag trokken honderden jongeren in heel het land op zoek naar deze insectjes. Ook in Eigenbilzen was

dat het geval, langs de bermen van het Albe. "De bedoeling is dat we alle soorten die we opschrijven, want zo willen ook wij meeweten aan dit inventarisatieproject. We hopen op ter Belgische atlas voor de lieveheersbeestjes te maken," stellen Ester en Hanne.

Beknopt verslag van de Dag van het Lieveheersbeestje te Schorisse

door Ronny De Clercq

Op zondag 22 mei 2005 organiseerde de lieveheersbeestjeswerkgroep *Coccinula* voor het 6de op rij de nationale "Dag van het lieveheersbeestje". In onze regio zorgde de Insectenwerkgroep *Lampyrus* voor een lieveheersbeestjeswandeling te Schorisse, richting natuurreserveaat Burreken.

De mooie folder, aankondigingen in allerlei agenda's en een wandelinterview op Radio 2 regionaal ... succes kon niet uitblijven ! Niet minder dan 60 geïnteresseerde deelnemers op zondag en nog eens 60 lagere schoolkinderen op maandag, gingen mee op speurtocht. In totaal werden dan ook 325 lieveheersbeestjes gevonden, verdeeld over 13 soorten !

Nochtans waren de omstandigheden niet schitterend. Het was ongeveer 16 °C., winderig met een wisselende bewolking en neiging tot regenen. Wegens bijzonder zware neerslag op zaterdagavond, gaf het kloppen in de struiken en bomen slechts weinig resultaat. Blijkbaar waren alle kevertjes van hun takjes gespoeld en geschud door de wind; ze hadden nog niet de tijd gehad om terug naar boven te klimmen ...

Met 96 waarnemingen, allemaal op zicht, was het tweestippelig lieveheersbeestje *Adalia 2-punctata* (ADA BIP) de algemeenste soort, vrijwel allemaal van de typische rode vorm, een tiental typisch zwarte en twee met een bijzondere tekening. Ze werden overal langs de wegbermen gevonden.

Op twee, met 86 waarnemingen staat het veelkleurig Aziatisch lieveheersbeestje *Harmonia axyridis* (HAR AXY), een klimmer van formaat ! Omstreeks dezelfde periode vorig jaar, hadden we slechts enkele Aziaatjes gevonden; hiermee lijkt deze soort helemaal doorgebroken te zijn. Nu zijn ze overal op brandnetel *Urtica*, vlier *Sambucus* en meidoorn *Crataegus* te vinden . Ook bij deze soort was de overgrote meerderheid van het 19-stippelige rode type (*succinea*), slechts een tiental zwarte exemplaren met 2 (*conspicua*) tot 4 rode vlekken (*spectabilis*).

Op de derde plaats vinden we ons bekende zevenstippelig lieveheersbeestje *Coccinella 7-punctata* (COC SEP). Met 77 waarnemingen blijkt deze soort eveneens overal algemeen te vinden in de wegbermen, vooral op brandnetels.

Het 14-stippelig lieveheersbeestje *Propylaea 14-punctata* (PRO QUA) was minder massaal aanwezig, maar de 39 gevonden beestjes waren wel evengoed in het bos als in de velden te vinden. Deze soort lijkt dan ook het minst kieskeurig wat biotoop betreft. Opvallend was dat vrijwel alle 14-stippeligen aan het paren waren, de regen van de vorige nacht maakte blijkbaar iets wakker bij deze soort.

Het roomvleklieveheersbeestje *Calvia 14-guttata* (CAL QUA) was dit jaar de 'meest gewone' bruine soort. De 9 gevonden exemplaren werden allemaal met het kloppen verzameld over het hele traject.

Eveneens 9 exemplaren werden van het tienstippelig lieveheersbeestje *Adalia 10-punctata* (ADA DEC) waargenomen, 4 op zicht, 5 met kloppen, zeer verspreid over ons traject.

Opmerkelijk zijn de 5 vondsten van 16-puntlieveheersbeestje *Tytthaspis 16-punctata* (TYT SED). Dit kleine lieveheersbeestje werd hier vorig jaar voor het eerst waargenomen. Het waren vooral de kinderen die deze soort, verspreid over het gehele traject, vonden op het bloeiende gras. Allicht wordt deze soort nogal eens over het hoofd gezien.

Op het laagste gedeelte van onze tocht, vonden we twee viervleklieveheersbeestjes *Exochomus 4-pustulatus* (EXO QUA) door te kloppen, dit is ongeveer dezelfde plaats waar we deze soort ook vorig jaar regelmatig zagen.

Van het 22-stippelig lieveheersbeestje *Psyllobora 22-punctata* (PSY VIG) vonden we één parend koppeltje, op zicht in een berm.

Eén enkele tuin achter de kerk van Schorisse, blijkt met zijn dennen *Pinus* sp. een unieke biotoop te zijn in deze buurt. Het is de enige vindplaats van vier soorten lieveheersbeestjes die typisch zijn voor naalddhout:

- harlekijnlieveheersbeestje *Harmonia 4-punctata* (HAR QUA): 2 ex. met het kloppen;
- bruin lieveheersbeestje *Aphidecta oblitterata* (APH OBL): 2 ex. met kloppen, één van de lichte vorm, één van de donkere vorm;
- achttienstippelig lieveheersbeestje *Myrrha 18-guttata* (MYR OCT): 1 ex. met kloppen;
- een kapoentjessoort, *Rhizobius chrysomeloides* (RHY CHR): 2 ex. met kloppen.

Het is een feit dat dennen hier in de buurt weinig aangeplant worden, waardoor deze soorten in deze tuin blijkbaar geïsoleerd voorkomen. Bewust zoeken naar deze soorten op andere dennen, in een straal van 2 kilometer rond deze tuin, leverde niets op !

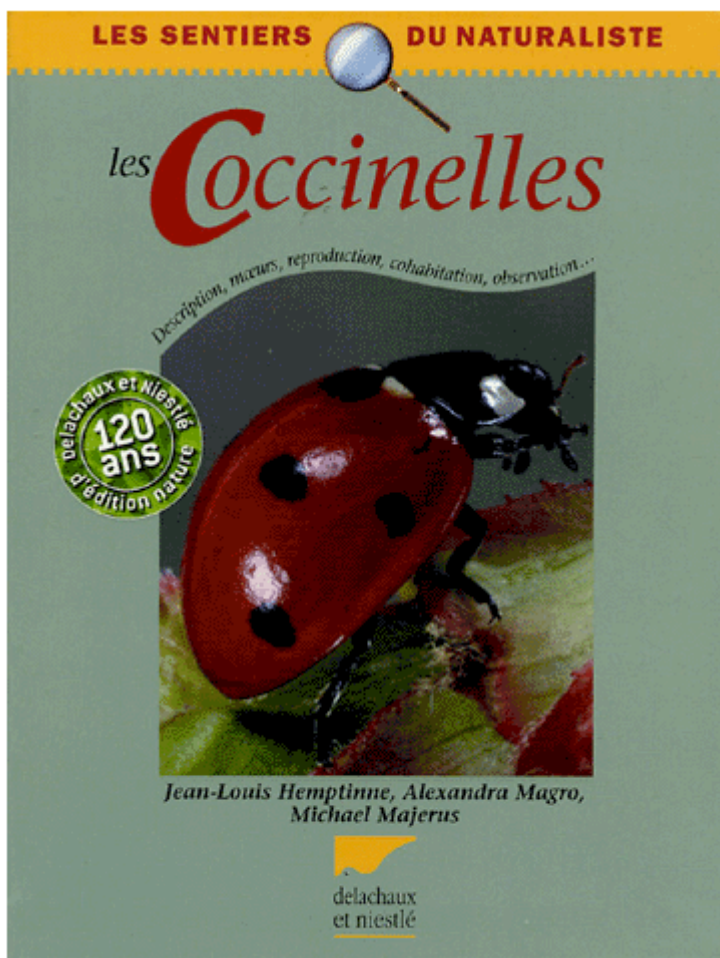
Het meeldauwlieveheersbeestje *Halyzia 16-guttata* (HAL SED), dat vorig jaar vrij algemeen was, werd helemaal niet gevonden. Hopelijk vinden we er nog, later op het jaar. Ook het oogvleklieveheersbeestje *Anatis ocellata* (ANA OCE) en het 10-vleklieveheersbeestje *Calvia 10-guttata* (CAL DEC) werden hier ooit waargenomen, het blijft dus uitkijken deze zomer ...

Nouveau !

Un livre sur les coccinelles en Français !

Jean-Louis HEMPTINNE, Alexandra MAGRO, Michaël MAJERUS :
Les Coccinelles. Description, mœurs, reproduction, cohabitation, observation...
Les Sentiers du Naturaliste, Delachaux et Niestlé, 189 pp.
Prix : 20-25 €

Ce nouveau livre, richement illustré en couleur n'est pas un ouvrage de détermination. Il présente, au moyen de textes accessibles mais rigoureux, divers aspect de la vie des coccinelles : classification, morphologie, couleurs vives et défenses chimiques, cycle de vie, nourriture, reproduction, cannibalisme et parasites, ...

L'ouvrage traite également de sujets d'actualité : espèces menacées, lutte biologique et coccinelles invasives, ... et donne des conseils pratiques : que faire avec les coccinelles indigènes qui rentrent en hiver dans les maisons, comment aménager son jardin en faveur des coccinelles, comment mener à bien un élevage, comment lutter contre les pucerons avec des coccinelles,...

Jean-Louis HEMPTINNE est enseignant en didactique de l'écologie et dirige l'unité mixte de recherche "évolution et diversité biologique" à l'Ecole Nationale de Formation en Agriculture (Toulouse). Il a réalisé de nombreuses publications

consacrées à l'étude du comportement de reproduction des coccinelles prédatrices, à l'écologie chimique des interactions entre espèces de coccinelles ainsi qu'à l'étude de la dynamique des populations de ravageurs des cultures. Il est également président du groupe de travail de l'OILB consacré à la lutte biologique contre les pucerons et les cochenilles

Disponible dans toutes les bonnes librairies !!!

Foto : Twee exemplaren van de zeldzame *Coccinella gigantea polypropylenea* werden gevonden op *Pinus* nabij het Forêt de Nieppe, N-Frankrijk (foto en determinatie O. Dochy).

Photo : Deux exemplaires de la très rare *Coccinella gigantea polypropylenea* (ou Grande Coccinelle Plastique, en français) ont été récemment découvertes sur *Pinus* près de la Forêt de Nieppe – Nord de la France (photo et détermination O. Dochy) !!!

